

Рівненський державний гуманітарний університет
Бібліотека Сарненського педагогічного коледжу

**Особистість учителя у
висловлюваннях представників
вітчизняної та зарубіжної
педагогіки, діячів науки і
культури**

Методичний посібник

Сарни-2019

Особистість учителя у висловлюваннях представників вітчизняної та зарубіжної педагогіки, діячів науки і культури: методичний посібник/Укладач Є.Цицюра, 2019. - 19 с.

У методичному посібнику дібрані і систематизовані важливі думки вітчизняних і зарубіжних педагогів-вчених, мислителів, громадських діячів, учителів-практиків. Міркування вчених різних епох і філософських поглядів по-різному можуть сприйматися сучасниками, та головне щоб вони кликали майбутніх педагогів до творчих пошуків, сприяли усвідомленню істини: найбільше багатство суспільства – Людина.

Методичний посібник рекомендовано для студентів коледжу.

Про суспільну значимість учителя

Ця посада набагато вагоміша за найвищі посади в державі.

Платон

С о к р а т а вихваляли за те, що, маючи можливість займати громадську посаду і бути корисним своїй батьківщині, він вважав за краще служити вихованню юнацтва, заявляючи, що більш корисний державі той, хто зробить багатьох здібними управляти державою, ніж той, хто управляє нею сам.

Я. А. Коменський

Так само й ви всі, вихователі юнацтва, що чесно віддаєте свою працю насажденню і зрошенню юних рослин раю... чи може бути для вас що-небудь приємніше, ніж те, щоб бачити найяскравіші плоди вашої праці. Адже того вимагає від вас ваше небесне покликання, як і довір'я до вас батьків, що доручають вам у заклад свої скарби. Хай запаляться ваші серця невідступно спонукаючи вас, а через вас і інших піклуватися про це доти, поки вогнем цього світла не загориться і не буде щасливо осяяна вся ваша батьківщина.

Я.А. Коменський

Люби вчителя, як батька, ніде не лишайся з більшим задоволенням, ніж під його опікою.

Я.А. Коменський

Підготовка хороших учителів передбачає наявність захоплених цією метою людей, які самі вже стали тим, що вони повинні зробити з тих, кого навчають. А таких людей, на перший погляд, скрізь бракує. Однак бракує їх лише тому, що ті, яким належить їх розшукувати, ні розумом, ні серцем не розуміють, що вимагається для того, щоб зуміти їх відшукати і хотіти їх розшукувати.

Й.-Г. Песталоцці

Учитель для школи — це те саме, що сонце для всесвіту. Він джерело тієї сили, яка надає руху всій машині. Остання заіржавіє у мертвому заціпенінні, якщо він не зуміє

вдихнути в неї життя і рух.

А. Дістервег

*Де шкільна справа в занепаді, винний у цьому вчитель;
де вона добре поставлена, там вона цим зобов'язана
вчителеві.*

А. Дістервег

*Усюди цінність школи дорівнює цінності її вчителя.
Побувавши в першій, пізнаєш останнього значно ближче й
грунтовніше, ніж внаслідок найдосконалішого опису. "Покажи
мені своїх учнів, і я побачу тебе!"*

А. Дістервег

*Хто бажає, щоб народ був щасливий і виховувався
успішно, той повинен визнати як першу і неминучу умову
досягнення цієї мети виховання й освіти вчителів, а також
таке їх становище, що відповідало б їхньому важливому
обов'язку.*

А. Дістервег

*Учительська самосвідомість полягає у високій думці
вчителя про гідність і значення своєї професії.*

*...Хто не усвідомлює значення своєї професії, не цінює її
високо, той небагато зробить як учитель, тобто не виконає
свого призначення вчителя і людини, а отже, не виправдає
свого існування.*

А. Дістервег

*...Учитель повинен свідомо йти в ногу із сучасністю,
пройматися і надихатися силами, що пробудилися в ній.
Жалюгідна кожна людина*, що відстала від свого часу; поява
ж учителя молоді, який сам живе в минулому, викликає
лише співчуття всіх людей, які живуть у ногу із своїм часом і
мислять суголосно зі своїми сучасниками.*

А. Дістервег

*Школа — виноградник, де вчитель покликаний діяти
виховуюче і плідно. Ці й подібні думки, які завжди близькі
вчителеві й постійно витають перед його розумовим зором,*

підтримують у ньому веселість і бадьорість, зберігають йому мужність і спокій, якщо невдячність і невизнання випали на його долю. Без таких думок, безсумнівно, не може бути постійно щасливого шкільного вчителя.

А. Дістервег

Справжній учитель — найкращий, найвірніший друг батьків... Почувати себе вчителем означає почувати себе другом батьківського дому.

А. Дістервег

Вихователь, що стоїть на рівні з сучасним ходом виховання, відчуває себе живим, діяльним членом великого організму, який бореться з нещастям та пороками людства, посередником між усім, що було благородного й високого в минулій історії людей, і поколінням новим, охоронцем святих заповітів людей, які боролися за істину і за благо. Він відчуває себе живою ланкою між минулим і майбутнім, могутнім ратоборцем істини й добра, і усвідомлює, що його справа, скромна зовні, — одна з найважливіших справ в історії, що на цій справі ґрунтуються царства і нею живуть цілі покоління.

К.Д. Ушинський

В організмі громадського виховання кожному призначено його справу; але найважливіший член у цьому організмі, без сумніву, є викладач і найближчий вихователь, якщо обидві ці посади не з'єднані разом...

К.Д. Ушинський

Хоч які, здавалося б, великі вимоги, що їх ми ставимо перед вихователем, але ці вимоги цілком відповідають обширності і важливості самої справи.

К.Д. Ушинський

...Якщо медикам ми віряємо наше здоров'я, то вихователям, віряємо моральність і розум дітей наших, віряємо їхню душу, а разом з тим і майбутнє нашої вітчизни.

К.Д. Ушинський

Учителі!

Ви є сіль, ви є просвітителі народу, — народу, донині обділеного, народу, який освіти вимагає! Вам віддають батьки найдорожчий свій скарб, вам віддає Уряд, вся громадськість, аби вашим піклуванням, вашим спрямуванням знищилось зло, а доброчесності процвітали

О.В. Духнович

...В наших руках найбільша з усіх цінностей світу — Людина. Ми творимо Людину, як скульптор творить свою статую з без формного шматка мармуру: десь у глибині цієї мертвої брили лежать прекрасні риси, які потрібно добути, очистити від усього зайвого.

В.О. Сухомлинський

Учителя не випадково називають високим іменем народний. Його мудрість творить те складне, що прийнято називати наступністю поколінь.

В.О. Сухомлинський

Батьківщина і твоя мати вручили вчителеві твою долю, твоє життя. Кожної хвилини, кожної миті вчитель повинен бачити кожного з тридцяти або сорока своїх вихованців, знати, що він у цю хвилину думає, чим заповнена і наповнена його душа, які кривди й болі хвилюють його. Учитель — творець твого щастя, твоїх радощів. Пам'ятай, якщо ти байдужий до вчителя, якщо ти не розумієш і не відчуваєш складності його праці, — ти виявляєш безрозсудне марнотратство великих людських цінностей.

В.О. Сухомлинський

Учитель творить Людину. Ці мудрі і ваговиті слова можна сказати тільки про матір і батька. Знай, що велике щастя вчителя — бачити тебе таким, яким він створив тебе як свій ідеал. І якщо ти хочеш принести краплю радості вчителеві — своєму старшому другу і товаришу — а

він усе своє життя прагне того, щоб бути твоїм другом і товаришем, — будь його однодумцем і разом з ним прагни до ідеалу.

В.О. Сухомлинський

Я хочу поглянути також на свою педагогіку через завтрашній день, оновити її і таким чином оновити самого себе, входити у свій клас не з минулого, а з майбутнього. Я часто роздумую про педагога саме як про людину з майбутнього. Мені здається, що справжній сучасний педагог — це не той, хто підитовхує своїх вихованців до того, до чого сам уже не має надії бути причетним, а той, хто “прибув” з майбутнього, щоб надихнути і повести за собою в це майбутнє, навчити їх утверджувати ідеали майбутнього.

Ш.О. Амонашвілі

Учитель! Слово ж яке! ...Учитель! Легко сказати! В нашій країні, де вчиться кожне дитя, вчитель — це перша людина. Майбутнє наших дітей, нашого народу — в руках учителя, у його золотім серці. Треба б, побачивши його на вулиці, за п'ятдесят метрів шапку скидати з поваги до нього.

Олександр Фадеев

Я з рук твоїх давно пішов у люди,
в життя бурхливе, грозяні моря,
учитель мій!.. Тебе я не забуду,
моєї юні радісна зоря!
І хай з тих днів згубили лік ми
рокам, завжди, завжди, як сонячний
салют, для нас сіяє подвигом
високим твій благородний,
безкорисний труд.

Володимир Сосюра

Знов щебече юнь і цвіте трава,
Пізнаю тебе в постаті несхилій.
Вчителько моя, зоре світова,

Раднице моя На Вкраїні милій!

Андрій Малишко

Ось і я тепер готую свого Трохима в педагоги, до справи найвищою мірою благородної і серйозної.

Тарас Шевченко

Вчительство... велике діло любові, терпеливості й абнегації (самозречення — укл.).

Іван Франко

*Схиляю перед вами прапори,
До ваших милиць припадаю низько,
Учителі военної пори,
В шинелях геніальні Сухомлинські!
Що за високим покликом душі Учили
зерна віднайти в полові І до останку
на своєму слові Стояти,
Як солдат на рубежі.*

Борис Олійник

*У кожного з нас вчитель є, читачу,
Усі ми — тільки учні й вчителі.
Усі ми у добрі своїм і злі
Несем чийсь холод чи любов гарячу.*

Іван Драч

*Там кожен вчитель — це суцільна драма.
Це вузол всіх вітрів, що дмуть зі всуди.
А ще такий, як Вчитель наш.
Таж кожен крок і кожен його намір —
Це вибухівка, стиснута, спресована
Характером тонким і волею
могутньою.*

Іван Драч

Якості вчителя-вихователя

Учителями повинні бути люди... чесні, діяльні і працьовиті; не тільки для годиться, а й насправді вони мають бути живими взірцями чеснот, що їх вони повинні прищепити іншим. (Ніщо удаване не може бути тривалим.)

Я.А. Коменський

Що таке неуцький учитель, пасивний керівник інших, як не тінь без тіла, хмара без дощу, джерело без води, лампа без світла, отже, пусте місце. Хай буде йому соромно! А ти, раз ти дозволив поставити себе на те або інше місце, — відповідно до цього і дій. Ти одержуєш солдатську платню — так будь солдатом. Ти удаєш із себе вчителя — так учи або скинь із себе цю машкару.

Я.А. Коменський

Пам'ятайте, що перед тим, як узятися за виховання людини, треба самому зробитися людиною, треба, щоб у вас самих склався той взірець, який повинна наслідувати людина.

Ж.-Ж. Руссо

Вихователь! — яка висока потрібна тут душа! Воістину, щоб створити людину, треба самому бути або батьком, або більше, ніж людиною.

Ж.-Ж. Руссо

...Учитель стає на місце кращого батька, кращої матері. Він підхоплює з їхніх рук нитку виховання в тому місці, де вони вже не в змозі продовжувати. Така людина здатна піднести вище духовний рівень цілого села, розвинути в молоді сили і здібності, підвести молодь до нового способу думання і дій.

Й.-Г. Песталоцці

У вихованні все повинно базуватися на особі вихователя, тому що виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості. Ніякі статутути і програми, ніякий штучний організм закладу, хоч би як хитро він був придуманий, не може замінити особистості в справі

виховання.

К.Д. Ушинський

...Без особистого безпосереднього впливу вихователя на виховання справжнє виховання, що проникає в характер, неможливе. Тільки особистість може діяти на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер. Причини такого морального магнетизування прихованні глибоко в природі людини.

К.Д. Ушинський

Успіх навчання ґрунтується не на посібниках, а на духові організації шкіл, на тому невловимому впливові вчителя, на тих відступах від посібника, на тих прийомах, які щохвилини змінюються в класі і зникають безслідно, але які й становлять суть успішного навчання.

Л.М. Толстой

Першою і найбільш потрібного учителеві якістю хай буде доб- ронравність. Бо він є дзеркало, дивлячись в яке, юнаки бачать весь розквіт добродетності... Отже, хай буде учитель дзеркалом добрих звичаїв, і чого вчить або вчити збирається те саме, як на зразкові, хай показує на собі самому.

О.В. Духнович

...Шкільне виховання, так само, як і викладання, обумовлюється постановкою викладання, особистими якостями й особливо темпераментом і характером учителя. Перше місце, зрозуміло, займає любов до справи й учнів, потім стоїть суворе виконання обов'язків і точність навіть у дрібницях; далі — справедливість. Віра учнів у безсторонню справедливість учителя повинна становити першу умову, необхідну для впливу на дітей-школярів, відповідно до їхніх індивідуальностей і умов виховання.

Т.Г. Лубенець

Ваша власна поведінка — вирішальна річ. Не думайте, що виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, або повчаєте її, або показуєте їй. Ви виховуєте її в кожний момент вашого життя... Як ви одягаєтеся, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви

радієте або сумуєте, як ви поведетеся з друзями і ворогами, як ви смієтеся, читаете газету, — все це має для дитини велике значення. Найменші зміни в тоні дитина бачить або відчуває, всі повороти вашої думки доходять до неї невідомими шляхами, ви їх не помічаєте.

А.С. Макаренко

Я повинен бути естетично виразним, тому я жодного разу не вийшов з непочищеними чобітьми або без пояса. Я теж повинен мати якийсь блиск, в міру сили та змоги, звичайно. Я теж повинен бути таким радісним, як колектив. Я ніколи не дозволяв собі мати сумне обличчя. Навіть, коли в мене були неприємності, коли я хворий, я повинен уміти не виявляти цього перед дітьми.

А.С. Макаренко

Ти повинен знати, що вчитель багато років учиться, перш ніж опанує мудрість виховання. Але ніяка наука не може одухотворити його серце великою мудрістю любові. Праця педагога — це насамперед напружена праця серця лише тому, що це праця серця, це й творчість розуму. Пам'ятай, що немає в світі важчої, виснажливішої для серця праці, ніж праця педагога. Учителі така сама жива людина, як і твоя мама, твій батько. У нього своя сім'я, свої діти, свої радощів і своє горе. Бувають такі хвилини, коли вчителеві корисно було б залишитися наодинці, відпочити серед природи, буває, що рани мучать його груди і не хочеться жити, а тобі хочеться бачити вчителя веселим і уважним до тебе, і ні відпочити, ні побути на самоті йому неможливо, бо треба йти на роботу. Ідучи в клас, твій учитель часто — запам'ятайте це! — примушує себе забути про рани і горе власного серця, затиснути свою душу, спрямувати свої думки в те русло, по якому їм треба йти, щоб у класі панувала глибина розуму і простота мислення, щоб його ентузіазм одухотворив твою душу, щоб тобі думалося легко й вільно, а це можливо в тому разі, коли важко йому, вчителеві. Не забувай, що чим легше, радісніше пізнавати світ тобі, чим глибше надихає тебе думка, думання, усвідомлення власної величі мислячої, обдарованої істоти, тим яскравіше згорає серце вчителя в полум'ї любові і натхнення.

В.О. Сухомлинський

Улюбленим учителем підлітка, юнака, дівчини стає той, хто щодня відкривається перед допитливим юним розумом і полум'яним серцем якоюсь новою гранню. Якщо ви хочете бути улюбленим вчителем, дбайте про те, щоб вихованцеві було що в вас відкривати. Якщо ж ви кілька років однаковий, якщо минулий день нічого не додав до вашого багатства, ви можете стати обридлим і навіть ненависним.

В.О. Сухомлинський

Ерудиція вчителя вихователя

Тому, хто бажає бути учителем, по-перше, • потрібно самому вчитися; бо як вчитиме іншого той, хто сам є невігласом, або мало анає а предметів, які він повинен викладати? Такий подібний був би до сліпого, який сліпого водив і до рову впав. Той, хто бажає навчати, повинен перш за все сам добре вивчити те, що хоче викладати. Іншим, бо інакше він буде, як наймит, що полегеньку, так, щоб не зморитись, займається ділом, але нічого не виконує. Тому учитель старанно читати мусить, але при читанні ще й такими міркуваннями займатися, як би змогли легше і більш успішно виконувати свій обов'язок.

О. В. Духнович

Педагогіка — не наука, а мистецтво, — найобширніше, складне, найвище й найнеобхідніше з усіх мистецтв. Мистецтво виховання спирається на науку. Як мистецтво складне й обширне, воно спирається на безліч обширних і складових наук; як мистецтво, воно, крім знань, вимагає здібності і нахилу і як мистецтво ж, воно прагне до ідеалу, якого вічно намагаються досягти і який цілком ніколи недосяжний: до ідеалу довершеної людини. Сприяти розвиткові мистецтва виховання можна тільки взагалі поширенням серед вихователів тих найрізноманітніших антропологічних знань, на яких воно ґрунтується.

К.Д. Ушинський

Ми не кажемо педагогам — робіть так чи інакше; але кажемо їм: вивчайте закони психічних явищ, якими ви хочете керувати, і робіть, керуючись цими законами і тими обставинами, в яких ви хочете їх застосовувати. Не тільки обставини ці без краю різноманітні, але й самі вдачі вихованців не схожі одна на одну. Чи можна ж при такій різноманітності обставин виховання й виховуваних Індивідуумів зумовлювати які-небудь загальні виховні рецепти?

К.Д. Ушинський

...Я вважаю, що основа педагогічної підготовки — широка загальна освіта, знання й розуміння людей, уміння розбиратися в філософських питаннях, інтенсивний громадський інтерес. Якщо педагог позбавлений цього, він — педагог без фундаменту.

П.П. Блонський

Є в нашій шкільній справі речі, які можна назвати наріжними каменями. Не закладено цих каменів — нічого не вийде з усієї будови, вона розсиплеться. Одним з таких наріжних каменів є знання вчителів. Щоб спостерігати за розумовою працею школярів, треба знати в багато разів більше, ніж ти даєш своїм вихованцям. І керівництво школою, по суті, починається з цього: треба будувати міцну інтелектуальну основу для педагогічної майстерності. Без цієї основи нема ні творчості, ні педагогічних переконань.

В.О. Сухомлинський

Фундамент, на якому стоїть школа і будується все, що робиться в школі, — це різносторонні знання; багате розумове життя, широта кругозору, постійне інтелектуальне зростання кожного вчителя. Через три-п'ять років після закінчення вузу вчитель повинен знати в три, у п'ять, у десять разів більше, ніж знав він у перший рік своєї роботи. Якщо цього нема, учні будуть приречені на нудне зубріння й отупіння, бо викладання, не зігріте і не осяяне прагненням учителя до знань, перетворюється для

нього у важку повинність, у тягар, а в дитини відбиває будь-яку охоту до знань і губить її інтелектуальні задатки й здібності.

В. О. Сухомлинський

Учитель — вдумливий дослідник. Майстерність педагога

Я кажу вам: без прагнення до наукової роботи вчитель елементарної школи неминуче підпадає під владу трьох педагогічних демонів: механічності, рутинності, банальності. Він дерев'яніє, кам'яніє, опускається.

Колись було інакше: тоді вимагали від учителя тільки зовнішньої, механічної діяльності... Без постійного прагнення до науки його діяльність втрачає ту одухотвореність, без якої все навчання перетворюється в суцільну муштру і дресирування.

А. Дістервег

Та в чому полягає це мистецтво, що воно собою являє? Я відповідаю: це — мистецтво садівника, під доглядом якого квітнуть і ростуть тисячі дерев. Поглянь, він нічого не робить для їх росту і цвітіння; суть їх росту і цвітіння закладена в них самих... Садівник лише оберігає дерево, щоб ніяка зовнішня сила не пошкодила ні його коріння, ні стовбура, ні гілок і не завадила закону природи, за яким усі частини дерева, ростучи разом, сприяють квітуванню дерева і забезпечують його.

Й.-Г. Песталоцці

Уміння виховувати — це все-таки мистецтво, таке ж мистецтво, як добре грати на скрипці або роялі, добре малювати картини, бути хорошим фрезерувальником або токарем.

Не можна навчити людину бути хорошим художником, музикантом, фрезерувальником, якщо дати їй тільки книжку в руки, якщо вона не бачитиме фарб, не візьме інструмент, не стане до верстата. Біда мистецтва виховання в тому, що навчити виховувати можна тільки в практиці, на прикладі.

А.С. Макаренко

Я переконаний, що навчити виховувати так само легко можна, як навчити математики, як навчити читати, як навчити бути хорошим фрезерувальником чи токарем, я навчав.

В чому полягало таке навчання? Насамперед в організації характеру педагога, вихованні його поведінки, а потім в організації його спеціальних знань та навичок, без яких жоден вихователь не може бути хорошим вихователем, не може працювати, тому що в нього не поставлений голос, він не вміє розмовляти з дитиною і не знає, в яких випадках як треба говорити. Без подібного вміння не може бути хорошого вихователя.

А. С. Макаренко

Психологія мене цікавить більше, ніж педагогіка; власне, без психології нема й педагогіки. Якщо педагогіку порівняти з майстернею, то психологія — це інструменти в майстерні; нема інструментів або вони нікуди не годяться — від майстерні залишаться самі стіни. Дуже часто так у школах і буває.

В.О. Сухомлинський

Мистецтво виховання

Ростити людину — це радість! ...Кожен з них — індивідуальність, і часто дуже колоритна, яскрава... Трудні, в аномаліях, в дисгармоніях, але й з них мають бути люди завтрашні, люди майбутнього! Хоч як важко буде з ними, але тим певніше буде відчуття перемоги, якщо виявишся спроможною навіть з дисгармонійного сформувати повноцінну людську особистість. Станеш мов би скульптором його духовної сутності, допоможеш чимось кращим виявити себе навіть такому, що ніяких етичних норм не визнавав, що з перших кроків виходив у життя, як на полювання, несучи на вустах глумливий, вбивницький осміх майбутнього і карного злочинця.

Олесь Гончар

Ви кажете:

— Нас утомлює спілкування з дітьми.

Маєте рацію.

Ви кажете:

— Бо ми змушені опускатися до їхніх понять. Опускатись, нахилятись, нагинатись, стискуватись.

Помиляєтесь.

Не це нас турбує. А те, що ми змушені підніматися до їхніх почуттів.

Підніматись, підтягуватись, ставати навшпиньки, тягнутись. Щоб не образити.

Януш Корчак

Щоб мати доступ у дивний палац, ім'я якому дитинство, ми повинні перевтілюватися, ставати в якійсь мірі дитиною. Тільки за цієї умови нам буде доступна мудра влада над дитиною. Тільки за цієї умови діти не дивитимуться на нас як на істоти, що випадково потрапили в їхній палац, як на сторожів, що охороняють їхній дитячий світ, — байдужих сторожів, яким все одно, що робиться в дивному палаці — дитинстві.

В.О. Сухомлинський

Я міркував так: ми всі чудово знаємо, яку нам слід виховати людину, це знає кожний грамотний свідомий робітник і добре знає кожний член партії. Отже, труднощі не в питанні, що треба зробити, а як зробити. А це питання педагогічної техніки.

А.С. Макаренко

Я переконаний, що в майбутньому в педагогічних вузах неодмінно викладатимуть і постановку голосу, і позу, і володіння своїм організмом, і володіння своїм обличчям, без такої роботи я не уявляю собі роботи вихователя. Звичайно, постановка голосу має значення не тільки для того, щоб гарно співати чи розмовляти, а щоб уміти якнайточніше, владно висловлювати свої думки та почуття. Все це питання виховної техніки.

А.С. Макаренко

Не може бути хорошим вихователем той, хто не володіє мімікою, не може надати своєму обличчю потрібного виразу або стримати свого настрою. Вихователь повинен уміти організовувати, ходити, жартувати, бути веселим, сердитим. Вихователь повинен поводитися так, щоб кожний рух його виховував, і завжди повинен знати, чого він хоче в даний момент і чого він не хоче. Якщо вихователь не знає цього, то кого він може виховувати.

А.С. Макаренко

Так званий педагогічний такт, без якого вихователь, хоч би як вивчав він теорію педагогіки, ніколи не буде добрим вихователем-практиком, є по суті не більше, як такт психологічний, потрібний педагогові такою ж мірою, як і літераторові, поетові, ораторові, акторові, політикові, проповідникові, і; словом, всім тим особам, які так чи інакше думають впливати на душу інших людей.

К.Д. Ушинський

...Ніяка психологія не може замінити людині психологічного такту, в практиці незамінного вже тому, що він діє швидко, миттю, тоді як положення науки пригадуються, обмірковуються і оцінюються повільно. Хіба можна уявити собі оратора, який згадував би той чи інший параграф психології, бажаючи викликати в душі слухача співчуття, жах чи обурення? Так само в педагогічній діяльності немає ніякої змоги діяти за параграфами психології, хоч би як добре вони були вивчені.

К.Д. Ушинський

Не треба мати педагогічного хисту. Я не маю педагогічного хисту і прийшов у педагогіку випадково, без всякого на те покликання. Батько мій маляр. Він сказав мені: будеш учителем. Розмірковувати не доводилось. І я став учителем. І дуже довгий час почував, що в мене погано йде, неважний я був учитель. І вихователь був неважний.

Але я навчився. Я став майстром своєї справи. А майстром може стати кожний, якщо йому допоможуть і якщо він сам працюватиме. І хорошим майстром можна стати тільки в хорошому педагогічному колективі.

А.С. Макаренко

Майстерність вихователя не є якоюсь спеціальністю, якої треба навчитись, як треба навчати лікаря його майстерності, як треба навчати музиканта.

А.С. Макаренко

Можна і треба розвивати зір, просто фізичний зір. Це конче потрібно для вихователя. Треба вміти читати на людському обличчі, на обличчі дитини, і це читання може бути навіть описане в спеціальному курсі. Нічого мудрого, нічого містичного немає в тому, щоб по обличчю дізнаватись про деякі ознаки душевних рухів.

А.С. Макаренко

Хороший учитель не завжди приходиться до школи з уже готовими якостями. Часто доводиться добирати людину, яка має лише відповідні дані для тієї всебічної підготовленості, про яку говорилося вище. Потім починається копітка робота з цією людиною, і вона стає хорошим учителем насамперед завдяки обстановці творчої праці педагогічного колективу й учнів.

В.О. Сухомлинський

...В чому полягає талант учителя, талант педагога-вихователя?

Знаєте, це так трудно сказати... Дуже... Найкраще сказав про це Карпенко-Карий у своїй "Суєті": не кожен лікар — лікар, не кожен учитель — учитель, не кожен письменник — письменник. Скрізь треба мати талант. А що воно таке? Це — покликання, любов до своєї професії. Прагнути весь час удосконалюватись, всім цікавитись. Бути постійно захопленим. Не рік-два, а все життя...

Те ж саме, гадаю, і педагогічне покликання. Безумовно, фах учителя — не з легких. Він дуже складний, вимагає великого, доброго серця, чуйності. Учитель, як і артист, має справу з живим матеріалом, живою людською душею. Треба постійно пам'ятати, що на тебе дивляться молоді очі, молоді серця, нічим ще не затьмарені, що з ними можна багато зробити в житті.

Наталя Ужвій